

مدل تبیینی قضاوت اجتماعی: نقش نظریه ذهن با واسطه‌گری ویژگی‌های شخصیت
 حسین زارع^۱، اکرم ملک‌زاده^۲، علیرضا آقاییوسفی^۳، مسعود غلامعلی لواسانی^۴

The explanatory model of social judgment: the role of mind theory by mediating personality traits

Hosein Zare¹, Akram MalekZadeh², Alireza Aghayousefi³, Masoud GholamAli Lavasani⁴

چکیده

زمینه: نشان داده شده است تئوری ذهن با فرآیندهای شناختی ارتباط دارد که این می‌تواند بر خصیصه‌های شخصیت اثر بگذارد. اما آیا تئوری ذهن می‌تواند قضاوت اجتماعی و خصیصه‌های شخصیت را توضیح دهد؟ **هدف:** هدف پژوهش حاضر تعیین نقش واسطه‌گری ویژگی‌های شخصیت در رابطه بین نظریه ذهن و قضاوت اجتماعی بود. **روش:** روش پژوهش حاضر از نوع همبستگی با رویکرد مدل ساختاری بود. جامعه آماری پژوهش حاضر را تمامی دانشجویان پیام‌نور شیراز تشکیل دادند که از آن جامعه تعداد ۴۰۰ دانشجو به روش تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند و به پرسشنامه نظریه ذهن (بارون - کوهن، ۲۰۰۱)، پنج عامل بزرگ شخصیت (گلدبرگ، ۱۹۹۹)، پرسشنامه قضاوت اجتماعی (شانگ پیر، ۲۰۰۷) پاسخ دادند. بدین ترتیب داده‌ها با استفاده از مدل‌یابی معادلات ساختاری تحلیل شد. **یافته‌ها:** یافته‌ها نشان داد که اثر نظریه ذهن بر ویژگی‌های توافقی‌پذیری، تجربه‌گرایی، برون‌گرایی و مسئولیت‌پذیری به صورت مثبت و معنی‌دار $p=0/001$ و بر روان‌رنجوری به صورت منفی و معنی‌دار بود $p=0/002$. به علاوه، نظریه ذهن قضاوت اجتماعی را به صورت مستقیم و غیرمستقیم با میانجی‌گری مسئولیت‌پذیری پیش‌بینی کرد. **نتیجه‌گیری:** افزایش نظریه ذهن در دانشجویان از طریق مسئولیت‌پذیری موجبات افزایش قضاوت اجتماعی آنها را فراهم می‌آورد. **واژه کلیدی‌ها:** نظریه ذهن، ویژگی‌های شخصیت، قضاوت اجتماعی

Background: Research has shown there is a relationship between the Theory of mind and cognitive processes, which can affect character and personality traits. But could the theory of mind explain social judgement and personality traits? **Aims:** The purpose of this study was to determine the mediating role of personality traits in the relationship between theory of mind and social judgment. **Method:** The research method was correlated with the structural model approach. The statistical population of this study consisted of all students of Shiraz Postgraduate Students, from which 400 students were selected by multistage cluster random sampling and were asked to complete the Theory of Mind (Baron-Cohen, 2001), Five Big Factors of Personality (Goldberg, 1999), The Social Judgment Questionnaire (Shang Peir, 2007) was answered. Data was analyzed using structural equation modeling. **Results:** The results showed that the effect of theory of mind on the characteristics of agreeableness, empiricism, extraversion and responsibility was positive and significant ($p=0/001$) and on neuroticism was negative and significant $p=0/002$. In addition, the theory of the mind predicted social judgment directly and indirectly through the mediation of responsibility ($P\leq0/005$). **Conclusions:** Increasing the theory of mind in students through accountability enhances their social judgment. **Key Words:** Theory of mind, personality traits, social judgment

Corresponding Author: akrammalekzadeh@pnu.ac.ir

^۱ استاد، گروه روانشناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

^۱ Professor, Department of Psychology, Payame Noor University, Tehran, Iran

^۲ دانشجوی دکتری روانشناسی و مربی دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

^۲ Ph D student and in Psychology, Payame Noor University, Tehran, Iran (Corresponding Author)

^۳ دانشیار، گروه روانشناسی، دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران

^۳ Associate Professor, Department of Psychology, Payame Noor University, Tehran, Iran

^۴ دانشیار، گروه روانشناسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

^۴ Associate Professor, Department of Psychology, University of Tehran, Tehran, Iran

دریافت: ۹۸/۰۹/۰۷

پذیرش نهایی: ۹۸/۱۲/۱۸

مقدمه

اکثر افراد خود را در موقعیت‌هایی می‌یابند که پاسخ درست و غلط وجود ندارد آنچه فرد با آن روبرو است و باید انجام دهد قضاوت خوب و واقع‌بینانه است چون نحوه قضاوت فرد می‌تواند مسیر صحیح را به وی نشان دهد حتی وقتی فرد باید تصمیم بگیرد که آیا تکنیک‌ها یک مشاور را بپذیرد یا تجویز پزشک را عملی کند در یک چرخه پیچیده‌ی قضاوت قرار می‌گیرد که در نهایت منجر به به پذیرفتن و عمل کردن یا رد کردن اکثر افراد خود را در موقعیت‌هایی شود. همچنین برای اعتماد کردن به افراد، شرکت‌ها و احزاب به قضاوت‌های مان رجوع می‌کنند، ما بوسیله قضاوت‌هایمان جلو می‌رویم و آینده را پیش‌بینی می‌کنیم (هریس، اسپنگلر و گولری، ۲۰۱۵).

قضاوت ما الگوی پیچیده و تلفیقی است که عوامل شناختی و چندگانه تحولی و اجتماعی در پیشرفت و بوجود آمدن آن اثر دارد این الگو از عوامل عصب شناختی اثر می‌پذیرد و دامنه‌ایی از تجارب، هیجانات و ریس را در برمی‌گیرد در واقع آنچه را نمی‌توان از رفتار بزرگسال جدا دانست شامل درجه‌ایی از قضاوت‌ها است این قضاوت‌ها ممکن است در مورد رفتارهای مربوط به سلامت، رفتارهای خود و دیگران، شغل و کلیه کارهای و اعمال اجتماعی باشد. افراد دائماً دست به قضاوت می‌زنند (لرنر، ۲۰۰۹). آنچه در انتخاب بزرگسال در زمینه‌های مختلف مؤثر است همان قضاوت‌هایش است و این قضاوت‌ها یکی از شالوده‌های مهم رفتار معقول و مؤلفه‌های دیگر رفتار فرد محسوب می‌شود. در تعاملات با افراد و در اکثر موقعیت‌های زندگی و شغل قضاوت کردن در مورد اعمال خود و دیگران بسیار اهمیت دارد دقت قضاوت، بر کیفیت تعاملات و هم بر موفقیت زندگی شخصی و عملکرد شغلی تأثیر بسزایی دارد (ولز و زاندر، ۲۰۱۴).

پژوهشگران حوزه روانشناسی شناختی و روانشناسان اجتماعی معتقدند باید از برنامه‌های آموزشی که می‌تواند بر فرآیندهای شناختی اثرگذاری مثبت داشته باشد استفاده کرد. یکی از حوزه‌های مد نظر، نظریه ذهن است. از دیدگاه نظریه ذهن درک تعامل اجتماعی بوسیله‌ی اسنادها، امیال، قصدها و هیجانات‌ها به خود و دیگران به منظور پیش‌بینی رفتار انجام می‌پذیرد. نظریه ذهن بر باز شناسی مقوله‌های مختلف ذهن از جمله رؤیاها، تخیل، باورها و همچنین یک چارچوب علی تبیین برای به حساب آوردن اعمال

دیگران دلالت دارد. نظریه ذهن معتقد است تعاملات اجتماعی تحت تأثیر درک خود و دیگران می‌باشد بنابراین روابط اجتماعی موفق مستلزم داشتن مکانیزمی خاص است که بتوان حالت‌های درونی دیگران را پردازش کرد و این که فرد چگونه پدیده‌های اجتماعی را سازمان می‌دهد اهمیت بسزایی دارد (یورکلند، ۲۰۰۰). بررسی‌های متعدد در پژوهش‌ها، نشان داده شده که نظریه ذهن ارتباط تنگاتنگی با فرآیندهای شناختی دارد. حتی این تأثیرگذاری آن قدر عمیق است که در شخصیتی که بعداً افراد کسب می‌کنند مؤثر است (ونکاتا، ۲۰۱۵). پژوهش‌های متعدد اشاره دارند به این که آموزش نظریه ذهن می‌تواند بر فرآیندهای شناختی مؤثر باشد اما نتایج این پژوهش‌ها حاکی از آن است که این اثرگذاری بسیار پیچیده است و به نظر می‌رسد در تحقیقات مختلف نتایج و تأثیر گذاری‌ها متفاوت بوده است حتی در برخی از این تحقیقات اثرگذاری آموزش نظریه ذهن بر فرآیندهای شناختی ناچیز بوده است بنابراین به نظر می‌رسد لازم است عوامل دخیل در این رابطه بررسی شود و سپس مداخله صورت گیرد (دجریوات و ترمولیری، ۲۰۱۴).

لو، آیسکرا و کورتس (۲۰۱۵) معتقد است صفات شخصیتی مثبت نیز مانند توانایی کنترل هیجان و یا منطقی بودن می‌تواند بر فرآیندهای شناختی اثر مثبت داشته باشد و بر عکس ویژگی‌های منفی شخصیت مانند تکانشی بودن بر تکالیف شناختی اثر منفی دارد (روستینگ، ۱۹۹۸). جی، ایکس یو، ایکس یو، دو و لی (۲۰۱۸) در پژوهش خود به این نتیجه رسید که قضاوت‌های افراد با فرآیندهای مربوط به شخصیت مرتبط است و صفات شخصیتی می‌تواند بر قضاوت‌های افراد بالاخص در محیط‌های اجتماعی و تصمیم‌گیری‌های آنها اثرگذار باشد. دجریوات و ترمولیری، (۲۰۱۴) در مورد خلق و صفات شخصیتی و اثرگذاری آن بر تکالیف و فرآیندهای شناختی دو رویکرد مطرح کرده‌اند اول رویکردهای سنتی است این رویکرد معتقد است خلق و صفات شخصیت بر فرآیندهای شناختی مؤثر هستند و اثر متقابلی بر همدیگر دارند بنابراین باید این فرآیندها را بر کارکردهای شناختی بررسی و مورد نظر قرار داد رویکرد دوم که رویکردهای معاصر هستند معتقدند اثرگذاری صفات شخصیت و هیجانات بر فرآیندهای شناختی با توجه به تفاوت‌های فردی است و ویژگی‌های شخصیت بر فرآیندهای شناختی چون حل مسئله و تصمیم‌گیری اثرگذاری متفاوتی دارند (استلواکن و کریج، ۲۰۱۳).

عکس‌هایی از چشم هنرپیشه‌های زن و مرد است. با هر سؤال چهار توصیف حالت ذهنی ارائه می‌شود. تنها با استفاده از اطلاعات بینایی از پاسخ‌دهندگان خواسته می‌شود که کلمه‌ای را که بهترین توصیف کننده فکر یا احساس صاحب چشم‌هاست انتخاب کنند. برای نمره گذاری به هر جواب صحیح نمره یک تعلق می‌گیرد و نمرات بین دامنه صفر تا ۳۶ قرار می‌گیرند. نمره کمتر از ۲۲ نشانه ذهن‌خوانی پایین، نمره بین ۲۲-۳۰ ذهن‌خوانی متوسط و نمرات بالاتر از ۳۰ نشانه ذهن‌خوانی بالا می‌باشد. قابلیت اعتماد این پرسشنامه در پژوهش بافنده (۱۳۹۰) با استفاده از روش آلفای کرونباخ برابر با ۰/۷۳ به دست آمد. همچنین در این پژوهش نیز قابلیت اعتماد با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۳ بدست آمد.

پرسشنامه پنج عامل بزرگ شخصیت (فرم کوتاه): فرم کوتاه پرسشنامه پنج عامل بزرگ شخصیت توسط گلدبرگ (۱۹۹۹) ساخته شد. این پرسشنامه دارای ۶۰ گویه است و پنج عامل روان‌رنجوری، برون‌گرایی، تجربه‌گرایی، توافق‌پذیری و مسئولیت‌پذیری را می‌سنجد. در پژوهش روشن چسلی و همکاران (۱۳۸۵) قابلیت اعتماد فرم کوتاه با روش بازآزمایی دامنه‌ای بین ۰/۸۶ تا ۰/۹۰ را نشان داد. علاوه بر آن همسانی درونی زیرمقیاس‌ها در پژوهش مذکور از ۰/۷۴ تا ۰/۸۹ متغیر بود. در پژوهش انیسی، مجدیان، جوشن‌لو و گوهری کامل (۱۳۹۰) قابلیت اعتماد این پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برای عامل روان‌رنجوری ۰/۸۰، برون‌گرایی ۰/۵۸، تجربه‌گرایی ۰/۳۹، توافق‌پذیری ۰/۶۰، مسئولیت‌پذیری ۰/۸۳ به دست آمد. درستی این ابزار نیز در پژوهش مذکور از طریق همبستگی زیر مقیاس‌های روان‌رنجوری و برون‌گرایی با زیر مقیاس روان‌آزرده‌گرایی و برون‌گرایی در پرسشنامه شخصیتی آیزنک به ترتیب ۰/۶۸ و ۰/۴۷ محاسبه شد. در پژوهش حاضر نیز قابلیت اعتماد با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای عامل روان‌رنجوری ۰/۵۵، برون‌گرایی ۰/۵۱، تجربه‌گرایی ۰/۶۳، توافق‌پذیری ۰/۴۵ و مسئولیت‌پذیری ۰/۷۴ به دست آمد.

مقیاس قضاوت اجتماعی: این پرسشنامه برگرفته شده از مقیاس قضاوت موقعیتی شانگ پویر (۲۰۰۷) است. دارای ۱۶ گویه که با مقیاس لیکرت پنج درجه‌ای (کاملاً مخافم تا کاملاً موافقم) مورد سنجش قرار می‌گیرد. قابلیت اعتماد این ابزار در مطالعه مک دانیل و همکاران (۲۰۰۱) ۰/۹۳ به دست آمد. در ایران نیز قابلیت اعتماد این پرسشنامه توسط سرمد و همکاران (۱۳۹۲) با استفاده از روش آلفای

با توجه به مبانی نظری و پژوهشی که مطرح شد مسأله اصلی این پژوهش این بود که ویژگی‌های شخصیت چه نقشی در ارتباط بین نظریه ذهن و قضاوت اجتماعی دانشجویان دارد؟ از این‌رو هدف پژوهش حاضر آن است تا قضاوت اجتماعی و عوامل پیش‌بینی‌کننده آن شامل نظریه ذهن و ویژگی‌های شخصیت را مورد بررسی قرار دهد.

روش

پژوهش حاضر از نوع همبستگی بود که در آن رابطه بین متغیرهای پژوهش با استفاده از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری مورد بررسی قرار گرفت. در این پژوهش، نظریه ذهن (متغیر برون‌زاد) و ویژگی‌های شخصیت (متغیر میانجی) و قضاوت اجتماعی (متغیر درون‌زاد) بود. جامعه آماری پژوهش حاضر، تمامی دانشجویان پیام‌نور شیراز بودند که در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵ در دانشگاه پیام‌نور شیراز مشغول به تحصیل بودند. نمونه‌های پژوهش، شامل ۴۰۰ نفر از دانشجویان (دختر و پسر) دانشگاه‌های پیام‌نور شیراز بودند که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. به این صورت که ابتدا از بین مجموعه علوم انسانی، هنر و علوم پایه دانشگاه پیام‌نور شیراز بر حسب تصادف یک رشته انتخاب شد سپس از بین رشته‌های انتخاب شده از ورودی ۹۱ تا ۹۶ دانشجویان یک ورودی بصورت تصادفی انتخاب و بر حسب تعداد دانشجویان در یک رشته پرسشنامه توزیع شد در رشته علوم انسانی ۲۵۰ دانشجو و در رشته علوم پایه و فنی ۱۵۰ و در رشته هنر ۱۰۰ پرسشنامه ارائه شد که با حذف پرسشنامه‌های مخدوش ۴۰۰ پرسشنامه وارد تحلیل شد. ملاک‌های ورود دانشجوی دانشگاه پیام‌نور شیراز سن بین ۱۸ تا ۲۵ معیارهای خروج عدم مشارکت در هر مرحله عدم علاقه به ادامه‌ی همکاری بود. ۶۶/۱ درصد از نمونه پژوهش را دانشجویان دختر و ۳۳/۹ درصد را دانشجویان پسر تشکیل داده بودند که ۲۶/۶ درصد از کل دانشجویان متأهل و ۷۳/۴ درصد نیز مجرد بودند.

ابزار

در این پژوهش برای جمع‌آوری داده‌ها از ابزارهایی به این شرح استفاده گردید:

نظریه ذهن: برای سنجش ذهن‌خوانی نسخه کامپیوتری آزمون تجدید نظر شده ذهن‌خوانی از طریق چشم‌ها بارون - کوهن استفاده شد. فرم تجدید نظر شده این آزمون دارای ۳۶ سؤال بود که شامل

یافته‌ها

ابتدا اطلاعات توصیفی متغیرها مانند میانگین و انحراف معیار با استفاده از شاخص‌های آمار توصیفی و برنامه SPSS نسخه ۲۴ تعیین شد (جدول ۱). سپس به منظور پاسخ به سؤال پژوهش از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری در نرم‌افزار AMOS نسخه ۲۴ استفاده شد (جدول ۴ و ۵). قبل از انجام تحلیل، مفروضه‌های مدل‌یابی معادلات ساختاری در رابطه با داده‌های گمشده، نرمال بودن و هم‌خطی چندگانه مورد بررسی قرار گرفت (جدول ۲ و ۳).

کرونباخ $0/88$ بدست آمد. به منظور سنجش ضریب اعتبار این مقیاس با خرده مقیاس درک مطلب و کسلر همبسته شده نتایج نشان داد که بین این دو مقیاس همبستگی معناداری وجود دارد و روایی این آزمون به روش دونیمه کردن برابر $0/87$ بدست آمده است (سرمد و همکاران، ۱۳۹۲). در پژوهش حاضر جهت بررسی قابلیت اعتماد نمرات پرسشنامه قضاوت اجتماعی، ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد که مقدار ضریب به دست آمده $0/87$ بود. در کل نتایج مربوط به ضریب آلفای کرونباخ بیانگر قابلیت اعتماد مطلوب پرسشنامه قضاوت اجتماعی است.

متغیرها	M	SD	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
۱. نظریه ذهن	۶۰/۰۷	۱۰/۵۵	۱						
۲. روان‌رنجوری	۲۲/۴۹	۴/۲۲	-۰/۲۴۱**	۱					
۳. برون‌گرایی	۳۵/۰۲	۵/۸۷	۰/۱۹۶**	-۰/۳۲۲**	۱				
۴. تجربه‌گرایی	۴۰/۱۵	۵/۵۱	۰/۲۰۳**	۰/۰۱۷	۰/۰۷۲	۱			
۵. توافق‌پذیری	۳۶/۶۹	۳/۸۵	۰/۵۲۴**	-۰/۳۵۳**	۰/۲۳۳**	۰/۱۳۵*	۱		
۶. مسئولیت‌پذیری	۴۱/۴۲	۵/۱۵	۰/۳۲۰**	-۰/۲۶۶**	۰/۳۸۳**	۰/۰۷۲	۰/۳۵۶**	۱	
۷. قضاوت اجتماعی	۴۵/۰۲	۶/۵۷	۰/۴۹۳**	-۰/۲۷۱**	۰/۲۹۰**	۰/۱۰۹**	۰/۳۲۲**	۰/۵۳۹**	۱

به منظور ارزیابی یکسانی پراکنندگی داده‌ها نیز از شاخص مهالانویس استفاده شد که بر اساس شاخص‌های p کوچک‌تر از $0/001$ ، 30 مورد عنوان موارد پرت شناخته شده و حجم نمونه به 400 نفر رسید. جهت بررسی فرض هم‌خطی چندگانه نیز شاخص‌های تحمل و عامل تورم واریانس مورد سنجش قرار گرفت و نتایج در جدول ۳ آمده است.

متغیرهای پیش‌بین	آماره تحمل	آماره تورم واریانس
نظریه ذهن	۰/۶۸۶	۱/۴۵
روان‌رنجوری	۰/۸۰۲	۱/۲۴
برون‌گرایی	۰/۷۹۷	۱/۲۵
تجربه‌گرایی	۰/۹۴۹	۱/۰۵
توافق‌پذیری	۰/۶۴۶	۱/۵۴
مسئولیت‌پذیری	۰/۷۵۷	۱/۳۲

همان‌گونه که نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد مقادیر شاخص تحمل از $0/10$ فاصله زیاد دارند و نیز مقدار عامل تورم واریانس نیز از 10 پایین‌تر است که نشان‌دهنده عدم هم‌خطی چندگانه است.

در جدول ۱ اطلاعات توصیفی و همچنین ضریب همبستگی متغیرهای پژوهش آورده شده است.

متغیرها	کجی	خطای استاندارد	کشیدگی	خطای استاندارد
نظریه ذهن	۰/۰۸	۰/۱۳۲	-۰/۶۰۹	۰/۲۶۳
روان‌رنجوری	۰/۰۷۴	۰/۱۳۲	-۰/۱۳۳	۰/۲۶۳
برون‌گرایی	-۰/۱۵۳	۰/۱۳۲	-۰/۴۰۲	۰/۲۶۳
تجربه‌گرایی	-۰/۱۰۹	۰/۱۳۲	-۰/۰۶۰	۰/۲۶۳
توافق‌پذیری	-۰/۰۲۲	۰/۱۳۲	-۰/۴۷۸	۰/۲۶۳
مسئولیت‌پذیری	-۰/۱۸۳	۰/۱۳۲	-۰/۰۸۸	۰/۲۶۳
قضاوت اجتماعی	۰/۱۵۵	۰/۱۳۲	-۰/۳۰۵	۰/۲۶۳

جهت بررسی نرمال بودن تک‌متغیره از شاخص‌های کجی و کشیدگی متغیرهای مشاهده شده استفاده شد. مطابق با جدول بالا مقادیر کجی و کشیدگی مربوط به تمام متغیرهای مشاهده شده کمتر از یک هستند و حاکی از آن است که توزیع تمام متغیرهای مشاهده شده، تفاوت معنادار با توزیع نرمال ندارد.

جدول ۴. اثرات مستقیم، غیرمستقیم، کل و درصد واریانس تبیین شده متغیرهای پژوهش

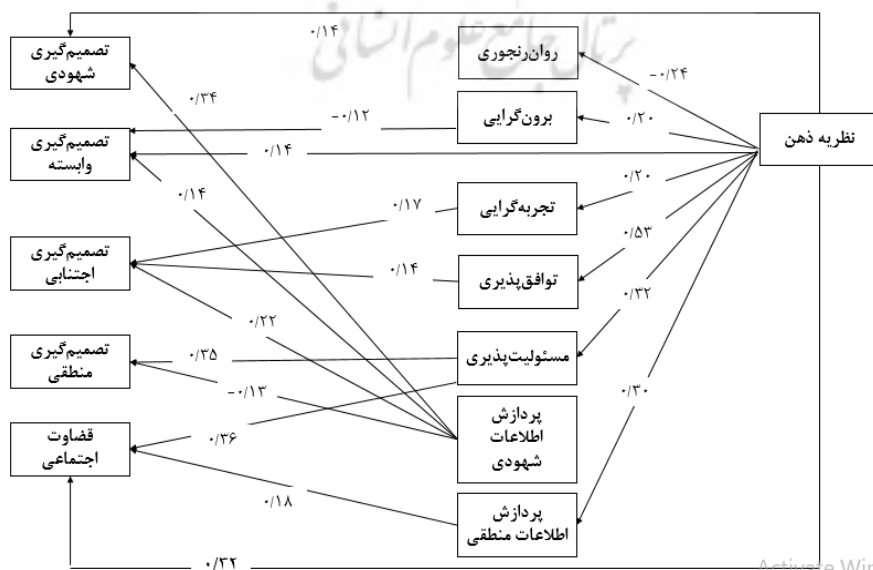
مسیر	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم	اثر کل	درصد واریانس تبیین شده
به روان‌رنجوری از نظریه ذهن	-۰/۲۴**	----	-۰/۲۴**	۰/۰۶
به برون‌گرایی از نظریه ذهن	۰/۲۰**	----	۰/۲۰**	۰/۰۴
به تجربه‌گرایی از نظریه ذهن	۰/۲۰**	----	۰/۲۰**	۰/۰۴
به توافق‌پذیری از نظریه ذهن	۰/۵۲**	----	۰/۵۲**	۰/۲۷
به مسئولیت‌پذیری از نظریه ذهن	۰/۲۰**	----	۰/۲۰**	۰/۱۰
به قضاوت اجتماعی از نظریه ذهن	۰/۳۶**	۰/۱۴**	۰/۵۰**	۰/۴۱
از مسئولیت‌پذیری	۰/۴۳**	----	۰/۴۳**	

نتایج تحلیل مسیر در جدول ۴ آورده شده است، اثرات مستقیم، غیرمستقیم، کل و درصد واریانس تبیین شده در جدول ۵ نشان داده شده است. همانطور که جدول ۵ نشان می‌دهد نظریه ذهن توانسته است برون‌گرایی ($p = ۰/۰۰۱$ ، $\beta = ۰/۲۰$)، تجربه‌گرایی ($p = ۰/۰۰۱$ ، $\beta = ۰/۲۰$)، توافق‌پذیری ($p = ۰/۰۰۱$ ، $\beta = ۰/۵۲$) و مسئولیت‌پذیری ($p = ۰/۰۰۱$ ، $\beta = ۰/۳۲$) را به نحو مستقیم و مثبت و روان‌رنجوری ($p = ۰/۰۰۲$ ، $\beta = -۰/۲۰$) را به صورت مستقیم و منفی پیش‌بینی نماید. نظریه ذهن همچنین به صورت مستقیم و مثبت قضاوت اجتماعی ($p = ۰/۰۰۱$ ، $\beta = ۰/۳۶$) را پیش‌بینی کرده است. علاوه بر آن،

مسئولیت‌پذیری به صورت مستقیم قضاوت اجتماعی ($p = ۰/۰۰۱$ ، $\beta = ۰/۴۳$) را پیش‌بینی کرد. نتایج آزمون بوت‌استرپ نشان داد اثر غیر مستقیم نظریه ذهن (۰/۱۴) (دامنه‌ای از ۰/۰۹ تا ۰/۱۹) بر قضاوت اجتماعی در سطح $p < ۰/۰۱$ مثبت و معنادار بود. شاخص‌های برازش الگو حاکی از برازش مطلوب الگوی پیشنهادی پژوهش بود که در جدول ۶ نشان داده شده است. مدل نهایی پژوهش بعد از حذف مسیرهای غیرمعنادار در شکل ۱ آمده است. در این نمودار، ضرائب مسیرها (ضریب استاندارد رگرسیون) نشان داده شده است.

جدول ۵. شاخص‌های برازش مدل پژوهش

شاخص‌ها	X^2/df	GFI	CFI	IFI	TLI	RMSEA	PCLOSE
مقادیر	۳	۰/۹۸	۰/۹۶	۰/۹۶	۰/۹۱	۰/۰۷	۰/۰۶

شکل ۱. مدل نهایی پژوهش

بحث و نتیجه گیری

هدف پژوهش حاضر پیش‌بین قضاوت اجتماعی از طریق نظریه ذهن با واسطه‌گری ویژگی‌های شخصیت (روان‌رنجوری، برون‌گرایی، تجربه‌گرایی، توافق‌پذیری و مسئولیت‌پذیری) است. در این راستا، نتایج به دست آمده نشان داد نظریه ذهن با قضاوت اجتماعی رابطه معنادار دارد. این یافته با نتایج مطالعات پیشین (برادفورد، جنج و گومز، ۲۰۱۵) همسو است. در تبیین این یافته می‌توان گفت: هنگامی که افراد در تعامل با دیگران قرار می‌گیرند، در رابطه با حالات ذهنی دیگران به مشاهده و استنباط می‌پردازند و با شناخت علت اصلی انگیزه آنها به قضاوت و پیش‌بینی درباره رفتار آنها می‌پردازند (بخشی بارزلی، پورمحمدرضای تجریشی، ادیب سرکشی و میکاییلی، ۱۳۹۲). بر اساس دیدگاه روان‌شناسان اجتماعی پدیده‌ای به نام تکیه‌گاه‌یابی می‌تواند بر قضاوت اجتماعی تأثیر بگذارد. به عبارت دیگر فرد ممکن است به هنگام ارزیابی خصلت‌ها و نگرش‌های دیگران، خصلت‌ها، نگرش‌ها و رفتارهای شخص خودش را به عنوان تکیه‌گاه در نظر بگیرد و یا هنگام قضاوت درباره‌ی یک عضو گروه، کلیشه آن گروه را تکیه‌گاه قرار دهد یا هنگام قضاوت درباره‌ی کلیشه، رفتار یکی از اعضای آن گروه را به عنوان تکیه‌گاه به کار ببرد. در نتیجه ممکن است افراد را به گروه‌های اجتماعیشان بیشتر از آنچه که هست بپندارد و رفتار یک فرد را به کل گروه، بیش از حد معمول تعمیم دهد. بنابراین دیدگاه فرد و ارزیابی او از اهداف و گرایش‌های دیگران می‌تواند بر قضاوت او در تعاملات اجتماعی تأثیر بگذارد. یکی از جنبه‌های اساسی و تأثیرگذار نظریه ذهن شامل ارزیابی اعمال عمدی دیگران است. پژوهش‌هایی که به بررسی قضاوت اعمال عمدی دیگران پرداخته‌اند نشان داده است که این ارزیابی‌ها می‌تواند متأثر از ارزش‌های اخلاقی رویداد باشد. مکانسیم‌هایی چون سوگیری مؤثر و فرآیند جستجوی چندمرحله‌ای این اثر را توضیح می‌دهد (ناب و بورا، ۲۰۰۶).

نتایج پژوهش همچنین حاکی از این است که نظریه ذهن به صورت مثبت پیش‌بینی کننده ویژگی‌های برون‌گرایی، تجربه‌گرایی، توافق‌پذیری و مسئولیت‌پذیری است. علاوه بر آن نظریه ذهن به صورت منفی و مستقیم پیش‌بینی کننده روان‌رنجوری است. این نتایج یا یافته‌های مطالعات (ونکاتا، ۲۰۱۵) همسو است. در تبیین این رابطه می‌توان گفت نظریه ذهن به معنی آگاهی از اهداف،

گرایش‌ها و علائق خود و دیگران است. از آنجایی که افراد برون‌گرا، تجربه‌گرا و توافق‌پذیر تعاملات شایسته و مناسبی با دیگران برقرار می‌کنند و به ویژه افراد توافق‌پذیر اهل همدلی و ترجیح نیازهای دیگران به نیازهای خود هستند این مطلب می‌تواند نشان‌دهنده این مسئله باشد که چنین افرادی از سطح نظریه ذهن بالایی برخوردارند به عبارت دیگر آنها از قصدها و نیازهای دیگران باخبرند و نسبت به آن واکنش مثبت نشان می‌دهند. از سوی دیگر افراد روان‌رنجور معمولاً در تعامل با دیگران دچار اضطراب و احساس خشم و احساس حقارت می‌شوند به عبارت دیگر آنها با دیگران تعامل شایسته و مناسبی برقرار نمی‌کنند این مطلب می‌تواند نشان دهنده این مطلب باشد که افراد روان‌رنجور از میزان نظریه ذهن بالایی برخوردار نیستند و بیشتر درگیر هیجانات منفی خود هستند واز تمایلات و نیازهای دیگران کمتر آگاه هستند.

از دیگر نتایج پژوهش حاضر ارتباط ویژگی شخصیت مسئولیت‌پذیری با قضاوت اجتماعی بود. نتایج پژوهش (لو و همکاران، ۲۰۱۵) نیز با این یافته همسو است. در تبیین این رابطه می‌توان گفت نتایج مطالعات (اکبری و زارع، ۱۳۹۱) نشان داده است که افرادی که سطح بازداری زدایی شناختی بالاتری دارند در عملکرد شناختی نیز عملکرد بدتری دارند، به عبارت دیگر افرادی که قبل از اقدام به خوبی تفکر می‌کنند و جوانب امر را می‌سنجند سطح بازداری شناختی پایین‌تری داشته و عملکرد شناختی بهتری نیز دارند. بنابراین می‌توان گفت وجود ویژگی‌هایی چون تفکر قبل از اقدام، تأمل کردن و محتاط بودن که از جمله خصوصیات افراد مسئولیت‌پذیر است به خوبی رابطه مثبت مسئولیت‌پذیری و قضاوت اجتماعی را تبیین می‌کند. به عبارت بهتر تصمیم‌گیری هسته برنامه ریزی را تشکیل می‌دهد و یا به دیگر سخن برنامه‌ریزی بدون تصمیم‌گیری رخ نمی‌دهد (ویهریچ و کونز، ۲۰۰۴). از آنجایی که قضاوت و تصمیم‌گیری نیز با یکدیگر رابطه قدرتمندی دارند این مطلب می‌تواند نیز تبیین کننده رابطه برنامه‌ریزی به عنوان ویژگی افراد مسئولیت‌پذیر و قضاوت اجتماعی باشد. علاوه بر این، بر اساس نتایج پژوهش‌ها عاطفه و انگیزش می‌تواند نقش مؤثری بر فرآیندهای شناختی و از جمله قضاوت اجتماعی داشته باشد. از آنجایی که افراد مسئولیت‌پذیر قدرت خوبی در کنترل تکانه‌های خود دارند، قبل از اقدام به عمل به خوبی تفکر می‌کنند، و انگیزش بالایی برای موفقیت دارند و اهل برنامه‌ریزی هستند در زندگی هم

انیسی، جعفر؛ مجدیان، محمد؛ جوشن لو، محسن و گوهری کامل، زهرا (۱۳۹۰). بررسی اعتبار و روایی فرم کوتاه پرسشنامه پنج عاملی نئو در دانشجویان. *مجله علوم رفتاری*، ۵ (۴)، ۳۵۶-۳۵۱.

بافنده، حسن (۱۳۹۰). *بررسی تفصیل نظریه ذهن در اسکیزوفرنیک‌های دارای علائم مثبت و منفی و مقایسه آن با افراد سالم*. رساله دکتری تخصصی علوم اعصاب شناختی، دانشگاه تبریز.

بخشی بارزلی، محبوب؛ پورمحمدرضای، تجربی، معصومه؛ ادیب سرکشی، نرگس و میکاییلی، عصمت (۱۳۹۲). تأثیر آموزش نظریه ذهن بر بهبود مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان با ناتوانی هوشی تحولی. *توانبخشی*، ۲ (۱۴)، ۹-۱.

روشن‌چسلی، رسول؛ شعیری، محمدرضا؛ عطری‌فرد، مهدیه؛ نیکخواه، اکبر؛ قائم‌مقامی، بهاره و رحیمی‌راد، اکرم (۱۳۸۵). بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی «پرسشنامه شخصیتی ۵ عاملی نئو». *روانشناسی بالینی و شخصیت*، ۱ (۱۶)، ۳۶-۲۷.

سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس و حجازی، الهه (۱۳۹۲). *روش‌های تحقیق در علوم رفتاری*. تهران: انتشارات آگاه.

لطفی، صدیقه (۱۳۸۹). *مقایسه پردازش هیجانی، ترس از ارزیابی‌های منفی و مثبت، قضاوت اجتماعی، فوبی اجتماعی و واکنش‌پذیری فردی در افراد دارای فوبی اجتماعی و بهنجار*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه محقق اردبیلی.

Bjorkland, D. F. (2000). *children's thinking development function and individual differences difference (3th Ed)*. Belmont, CA: Wadsworth.

Bjorklund, D. F. (1995). *Children's thinking: Developmental function and individual differences*. Thomson Brooks/Cole Publishing Co.

Bradford, E. E., Jentsch, I., & Gomez, J. C. (2015). From self to social cognition: Theory of mind mechanisms and their relation to executive functioning. *Cognition*, 138 (4), 21-34.

Djeriouat, H., & Trémolière, B. (2014). The Dark Triad of personality and utilitarian moral judgment: The mediating role of Honesty/Humility and Harm/Care. *Personality and Individual Differences*, 67 (2), 11-16.

Goldberg, L. R. (1999). A broad-bandwidth, public domain, personality inventory measuring the lower-level facets of several five-factor models. *Personality psychology in Europe*, 7(1), 7-28.

Harris, K. A., Spengler, P. M., & Gollery, T. J. (2016). Clinical judgment faith bias: Unexpected findings for psychology research and practice. *Professional Psychology: Research and Practice*, 47(6), 391-392.

Ji, M., Xu, Q., Xu, S., Du, Q., & Li, D. (2018). Proactive personality and situational judgment among civil flying cadets: The roles of risk perception and cognitive flexibility. *Transportation research part*

افراد موفق هستند این ویژگی‌ها در مجموع می‌تواند سطح قضاوت اجتماعی آنها را افزایش دهد.

در مجموع می‌توان گفت افرادی که دارای میزان بالاتری از نظریه ذهن هستند قضاوت اجتماعی بهتری نیز دارند. با این حال سطح قضاوت اجتماعی زمانی بالاتر خواهد شد که نظریه ذهن بر ویژگی‌های شخصیت تأثیر بگذارد. به عبارت بهتر ویژگی‌های نظریه ذهن به تنهایی قادر به پیش‌بینی قضاوت اجتماعی خواهد بود اما با تأثیر بر ویژگی‌های شخصیت سهم بیشتری در تبیین قضاوت اجتماعی خواهد داشت. بنابراین افرادی که میزان بیشتری از نظریه ذهن را دارا هستند برون‌گرایی، تجربه‌گرایی، توافق‌پذیری و مسئولیت‌پذیری بیشتر و روان‌رنجوری کمتری تجربه کرده و سطح قضاوت اجتماعی بالاتری نیز خواهند داشت.

از محدودیت‌های این پژوهش، می‌توان به انجام آن در نمونه ای متشکل از دانشجویان دانشگاه پیام‌نور اشاره کرد. به این دلیل بهتر است در تعمیم نتایج به گروه‌های دیگر تحصیلی جانب احتیاط رعایت گردد. همچنین به دلیل ماهیت همبستگی پژوهش در استنباط علی باید احتیاط کرد. با توجه به محدودیت و یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود بر دانشجویان سایر دانشگاه‌ها و همچنین با کنترل دانشجویان خوابگاهی و غیرخوابگاهی همین پژوهش انجام شود.

یافته‌های این پژوهش از دو جنبه مضامین کاربردی و پژوهشی مورد توجه است. از جنبه پژوهشی این سؤال بررسی شود که آیا پیش‌بینی‌های مدل پژوهش در مقاطع سنی مختلف تبیین‌گر قضاوت اجتماعی است؟ همچنین پیشنهاد می‌شود پژوهش‌گران عوامل مؤثر بر قضاوت اجتماعی را با استفاده از روش‌های ترکیبی شناسایی نموده و بکار گیرند. علاوه بر آن، اجرای پژوهشی بین فرهنگی در مناطق دارای تفاوت‌های زبانی، قومی و مذهبی می‌تواند به شناخت عمیق‌تر مفهوم قضاوت اجتماعی کمک کند. از جنبه کاربردی، نظر به تأثیر نظریه ذهن در قضاوت اجتماعی و در نتیجه بهبود یا اختلال در روابط اجتماعی، نقش والدین و کادر آموزشی را در جهت تربیت و پرورش این ویژگی را برجسته می‌سازد.

منابع

اکبری، مهرداد و زارع، حسین (۱۳۹۱). پیش‌بینی رفتارهای مخاطره‌آمیز در نوجوانان و ارتباط آن با هیجان طلبی و سبک‌های تصمیم‌گیری، *پژوهش در سلامت روان‌شناختی*، ۱ (۶)، ۶۵-۵۷.

- F: traffic psychology and behaviour*, 59 (0), 179-187.
- Knobe, J. & Burra, A. (2006). Experimental philosophy and folk Concepts: Methodological considerations. *Journal of Cognition and Culture*, 6 (2), 331-342.
- Lerner, R. M. (2009). 14 The Positive Youth Development Perspective: Theoretical and Empirical Bases of Strengths-Based Approach to Adolescent Development. *Oxford handbook of positive psychology*, 149.
- Lu, Y., Abeysekera, I., & Cortese, C. (2015). Corporate social responsibility reporting quality, board characteristics and corporate social reputation: evidence from China. *Pacific Accounting Review*, 27(1), 95-118.
- Rusting, C. L. (1998). Personality, mood, and cognitive processing of emotional information: three conceptual frameworks. *Psychological bulletin*, 124(2), 165-166.
- Stellwagen, K. K., & Kerig, P. K. (2013). Dark triad personality traits and theory of mind among school-age children. *Personality and Individual Differences*, 54(1), 123-127.
- Volz, K. G., & Zander, T. (2014). Primed for intuition?. *Neuroscience of Decision Making*, 1 (0), 26-34.
- Vonk, J., Zeigler-Hill, V., Ewing, D., Mercer, S., & Noser, A. E. (2015). Mindreading in the dark: Dark personality features and theory of mind. *Personality and Individual Differences*, 87 (1), 50-54.
- vonkada., v. D, Ewing., s. Mercer, A.E. Noser, B(2015). Mindreading in dark personality features and theory of mind personality and and individual differences. 87, 50-54.
- weihrich, H. & Koontz, H. (2004). *Managment: A Global perspective, international Edition*. New York. publisher: McGraw_Hill Education(Asia) 11th education (July 2004).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی